

Εκπαίδευση Επιμορφωτών Β' επιπέδου Τ.Π.Ε.

Συστάδα 7^η: Καλές Τέχνες

ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ - ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Η ισχύς εν τη ενώσει

Σενάριο στις Καλές Τέχνες

Έκδοση 1η

Σεπτέμβριος 2018

Πράξη:

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ (ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ Β' ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΤΠΕ)

Φορείς Υλοποίησης:

Δικαιούχος φορέας:

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Συμπράττων φορέας:

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
**Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Προτεινόμενο Διδακτικό Σενάριο για τον Αστερισμό της Επανάληψης¹

«Η ισχύς εν τη ενώσει» - Η δημιουργία ενός επαναλαμβανόμενου μοτίβου

Το Διδακτικό Σενάριο «Η ισχύς εν τη ενώσει» απευθύνεται σε μαθητές που φοιτούν στο Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ) συγκεκριμένα στους τομείς του Σχεδιασμού Εσωτερικών Χώρων και Γραφικών Τεχνών, 1ου και 2ου Κύκλου με τις κατάλληλες προσαρμογές.

Το σενάριο αυτό μπορεί να αποτελέσει επέκταση του μαθήματος **Αρχές Σύνθεσης** - Ενότητα 6:

6.4. Ρυθμός και 6.5. Επανάληψη.

Συνοπτική περιγραφή του περιεχομένου:

Το παρόν σενάριο παρουσιάζει την επανάληψη και το ρυθμό ως δομικά στοιχεία σύνθεσης και τη εφαρμογή τους στη σύγχρονη αισθητική των εφαρμοσμένων τεχνών.

Μέσα από την εξέταση έργων τέχνης, κινημάτων, εικαστικών καλλιτεχνών, όπως ο M.C. Escher, αλλά και καλλιτεχνών του κλάδου των εφαρμοσμένων τεχνών όπως ο William Morris και η Anni Albers², κ.α. -που χρησιμοποιούν το μοτίβο της επανάληψης, ερευνάται η δυναμική και η χρησιμότητα του ρυθμικού επαναλαμβανόμενου μοτίβου.

Υλικοτεχνική Υποδομή:

- Υπολογιστές με λογισμικό επεξεργασίας εικόνας (Gimp, Fire Alpaca) και Vector γραφικών (Inkscape).
- Ψηφιακή γραφίδα
- Υπολογιστές με λογισμικό επεξεργασίας ήχου (Audacity), Υπολογιστές με λογισμικό επεξεργασίας βίντεο (Movie Maker).
- Σύνδεση στο διαδίκτυο.
- Είδη σχεδίου, μιλιμετρέ χαρτί.

Διδακτικοί στόχοι:

- Οι μαθητές/τριες να διακρίνουν την έννοια της επανάληψης μιας ρυθμικής διάταξης μοτίβων στις εικαστικές και εφαρμοσμένες τέχνες.
- Να διακρίνουν τη διαφορετική δυναμική ενός σχεδίου, όταν α) αυτό παρουσιάζεται μόνο του και β) όταν πολλαπλασιάζεται –διαφοροποιημένο ή μη- για να δημιουργήσει ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο.
- Να εντοπίζουν τη λειτουργικότητα των μοτίβων στις γραφικές τέχνες και τη διακόσμηση.
- Να πειραματιστούν στη σχεδίαση ενός προσωπικού διακοσμητικού μοτίβου και να ανταλλάξουν απόψεις σχετικά με την εφαρμογή του σε διαφορετικά χρηστικά αντικείμενα.
- Να παρουσιάσουν τις εργασίες τους στην τάξη και να συζητήσουν τις επιλογές και τις εφαρμογές που επέλεξαν.

¹ Βλέπε Παράρτημα

² <https://albersfoundation.org/teaching/josef-albers/interaction-of-color/illustrated-lecture/#tab3>

Λέξεις κλειδιά που χαρακτηρίζουν τη θεματική του σεναρίου:

επανάληψη, μοτίβο, ρυθμός, ενότητα, σύνθεση, ψηφίδωση, διακόσμηση, εφαρμοσμένες τέχνες, γραφικές τέχνες

Η εκτιμώμενη διάρκεια του σεναρίου είναι πέντε διδακτικές περιόδους.

Σημείωση: Οι προτεινόμενοι σύνδεσμοι είναι ενδεικτικοί και προαιρετικοί. Η διάρκεια μπορεί να υπερβεί τις προβλεπόμενες περιόδους.

1.Μάθημα 1

Εμπλουτισμός

Συζήτηση για την έννοια της επανάληψης στην καθημερινότητα.

Παρουσίαση της έννοιας της επανάληψης του μοτίβου και το δυναμικό τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα επιμέρους στοιχεία όταν ενώνονται όλα μαζί προκειμένου να συνθέσουν ένα ενιαίο σύνολο στις διάφορες [μορφές τέχνης](#).

Ο εκπαιδευτικός στο τέλος του μαθήματος μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές/τριες, να φέρουν στο επόμενο μάθημα οπτικό υλικό από επαναλαμβανόμενα μοτίβα ή στοιχεία. Το υλικό αυτό μπορεί να αναρτηθεί στην εκπαιδευτική πλατφόρμα που διατίθεται ή να σταλεί με κάποιο άλλο τρόπο στον ενδιαμέσο χρόνο, ώστε να συζητηθεί στο ερχόμενο μάθημα.

2.Μάθημα 2

Ερευνητικό σκέλος

Μελέτη της επανάληψης οπτικών στοιχείων και μοτίβων στις εικαστικές και τις εφαρμοσμένες τέχνες. Αναφορά στην αρχή της επανάληψης και του ρυθμού με βάση το οπτικό υλικό των μαθητών/τριών ή από υλικό που έχει συγκεντρώσει ο εκπαιδευτικός.

Αναλυτικότερα, ως αρχή της επανάληψης στις οπτικές τέχνες εννοείται διάταξη όμοιων ή παρόμοιων στοιχείων σε ένα ενιαίο οπτικό σύνολο. Από αυτό προκύπτει η εντύπωση, της συνοχής, της ενότητας και της δυναμικής κίνησης.

2.1. Δραστηριότητα 1:

Έχοντας ως αναφορά ο οπτικό υλικό που έχει συγκεντρωθεί, να εξετασθούν τα μορφικά στοιχεία που επαναλαμβάνονται, με βάση το σχήμα, το χρώμα, το είδος της γραμμής, την υφή τη συχνότητα, κ.α. Να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους, ο οπτικός πλούτος που αποδίδουν στο σύνολο, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο η επανάληψη των στοιχείων αυτών ενεργοποιεί το ενδιαφέρον του θεατή. Επιτυγχάνεται μέσω της κίνησης, του ρυθμού, των χρωμάτων ή με ποιόν άλλο τρόπο;

1. Να συζητηθεί η διαφορά μεταξύ της επανάληψης όμοιων και διαφορετικών στοιχείων όπως και η συμμετρική ή ασύμμετρη διάταξή τους
2. Να εντοπίσουν στο συγκριμένο οπτικό υλικό:
 - τα επαναλαμβανόμενα στοιχεία που αναπτύσσονται από το κέντρο στου σχεδίου προς τα άκρα.
 - τα επαναλαμβανόμενα στοιχεία διαβαθμίζονται, είτε πυκνώνοντας από μια πλευρά σε μια άλλη είτε αλλάζοντας μέγεθος ή χρώμα.

2.2. Δραστηριότητα 2:

Οι μαθητές/τριες χωρισμένοι σε ζευγάρια ή ατομικά, να επιλέξουν μοτίβα που τους προκαλούν ενδιαφέρον και να δημιουργήσουν μια δική τους ψηφιακή συλλογή με μοτίβα στο Pinterest ή σε άλλο αποθηκευτικό μέσο.

Χρήσιμοι Σύνδεσμοι

(Ενδεικτικά παρουσιάζονται οι ακόλουθοι σύνδεσμοι για τη συλλογή υλικού.)

Σχετικά με την έννοια της επανάληψης του ρυθμού και του μοτίβου:

<http://flieschool.com/content/repetition-rhythm-and-pattern>

<https://visscom.wordpress.com/2013/04/16/principle-of-repetition-pattern/>

<https://www.designorate.com/design-principles-repetition-pattern-and-rhythm/>

<https://www.sophia.org/tutorials/design-in-art-repetition-pattern-and-rhythm>

Χρήση της επανάληψης και των μοτίβων στη φωτογραφία:

<https://digital-photography-school.com/using-repetition-and-patterns-in-photography/>

Καλλιτέχνες που χρησιμοποίησαν το επαναλαμβανόμενο μοτίβο:

<http://www.artnet.com/artists/anni-albers/>

<https://www.mcescher.com/>

<https://www.wmgallery.org.uk/collection/browse-the-collection>

Το μοτίβο στην διακόσμηση εσωτερικών χώρων:

[http://mathstat.slu.edu/escher/index.php/The_Alhambra_and_The_Alcazar_\(Spain\)](http://mathstat.slu.edu/escher/index.php/The_Alhambra_and_The_Alcazar_(Spain))

<https://gr.pinterest.com/pin/352054895855749027/?lp=true>

Κινήματα τέχνης και καλλιτέχνες που βασίζονται στην επανάληψη μοτίβου:

https://en.wikipedia.org/wiki/Op_art

<https://www.artsy.net/gene/patterns>

<https://www.artsy.net/artist/dominic-beattie>

Λαϊκή ελληνική τέχνη, τέχνη των Αβορίγινων:

<http://www.cretanethnologymuseum.gr/imke/html/gr/222101.html>

<http://users.sch.gr/izogakis/aboriginal-art/>

Pattern Design A Book For Students Treating In A Practical Way Of The Anatomy Planning And Evolution Of Repeated Ornament

<https://archive.org/details/patterndesignabo008796mbp/page/n271>

3.Μάθημα 3

Δημιουργικό σκέλος Α΄

3.1. Δραστηριότητα 1:

Δημιουργία σχεδίου. Η εργασία μπορεί να γίνει ατομικά ή σε ζευγάρια, ανάλογα με το διαθέσιμο εργαστήριο.

Παρουσίαση της έννοιας της Ψηφίδωσης³ ([Tessellation](#)) μέσα από το έργο του [M.C. Escher](#).

Προβολή βίντεο σχετικού με τη δημιουργία επαναλαμβανόμενων μοτίβων.

Προτεινόμενοι σύνδεσμοι:

<https://vimeo.com/131194370>

<http://www.tessellations.org/methods-diy-papercut.shtml>

http://www.csun.edu/~Imp99402/Math_Art/Tesselations/tesselations.html

<https://visme.co/blog/geometric-patterns/>

<https://archive.org/details/patterndesignabo008796mbp/page/n271>

Αρχικά οι μαθητές/τριες, με βάση τις προσωπικές τους επιλογές, δημιουργούν ένα σχέδιο σε κάναβο (grid) ή μιλιμετρε χαρτί. Εάν υπάρχει κατάλληλος εξοπλισμός, η σχεδίαση μπορεί να γίνει απευθείας στον υπολογιστή με τη χρήση ψηφιακής γραφίδας με το ανάλογο σχεδιαστικό λογισμικό. Προτείνεται η χρήση του ανοικτού λογισμικού Gimp ή Fire Alpaca ή του αντίστοιχου προγράμματος Vector Inkscape.

Στο σημείο αυτό προτείνεται ο χρωματισμός του μοτίβου και ο πειραματισμός με διαφορετικούς συνδυασμούς χρωμάτων.

Χρήσιμοι σύνδεσμοι:

Διαλέξεις του εικαστικού [Josef Albers](#) σχετικές με τη χρήση του χρώματος στα μοτίβα:

<https://albersfoundation.org/teaching/josef-albers/interaction-of-color/illustrated-lecture/#tab3>

3.2. Δραστηριότητα 2:

Μεταφορά του σχεδίου. Τα σχέδια μεταφέρονται με σάρωση για επεξεργασία στον υπολογιστή ή με φωτογράφιση.

Εάν ο χρόνος δεν είναι επαρκής, ολοκληρώνουν το σχέδιο και το φέρνουν στο επόμενο μάθημα σε ψηφιακή μορφή.

³ Ψηφίδωση είναι η κάλυψη ενός επιπέδου με τη χρήση διάφορων γεωμετρικών επαναλαμβανόμενων σχημάτων τα οποία δεν αφήνουν κενά ούτε επικαλύπτονται.

4. Μάθημα 4

Δημιουργικό σκέλος Β'

Το μεμονωμένο γραφικό θα αποτελέσει επαναλαμβανόμενο, αυτούσιο ή με παραλλαγές, το διακοσμητικό μοτίβο ή την ψηφίδωση (Tessellation).

Οι μαθητές/τριες πολλαπλασιάζουν το αρχικό τους σχέδιο μετατρέποντας το σε μοτίβο στον υπολογιστή και πληκτρολογούν ένα μικρό κείμενο 200 λέξεων για το πως προέκυψε το σχέδιό τους, αναφέροντας τις πηγές έμπνευσής τους και τις εντυπώσεις τους.

Χρήσιμοι Σύνδεσμοι:

<https://www.youtube.com/watch?v=Lt3U7dtT8g0&t=8s>

Όλα μαζί τα σχέδια που θα προκύψουν, αναρτώνται στον ιστότοπο του σχολείου ή δημιουργείται ένα ιστολόγιο, το οποίο θα αποτελεί τη βάση δεδομένων διαρκώς αναπτυσσόμενη συλλογή μοτίβων του σχολείου.

Παράδειγμα συλλογής μοτίβων αποτελεί ο ακόλουθος σύνδεσμος:

<http://thepatternlibrary.com/#knitting>, που οδηγεί στον ιστότοπο του project «**The Amazing PATTERN LIBRARY**». Οι δημιουργοί του είναι ο προγραμματιστής [Tim Holman](#) και ο σχεδιαστής [Claudio Guglieri](#) και πρόκειται για μια εφαρμογή στην οποία ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να αντλήσει σχεδιαστικά μοτίβα, τα οποία προσφέρονται δωρεάν, αλλά και να μεταφορτώσει δικά του μοτίβα ύστερα από μια διαδικασία επιλογής που προτείνουν οι κατασκευαστές του ιστοτόπου.

5. Μάθημα 5

Αναστοχασμός - Ανατροφοδότηση

1. Σύντομη Παρουσίαση της ιστοσελίδας των δημιουργών της φίρμας LOOM%⁴, <https://www.feelourloom.com/el/> Αναστασίας Ξενάκη και Πέτρου Χριστοφοράτου, όπου τα προϊόντα τους, συνδυάζουν μοτίβα του ελληνικού πολιτισμού, όπως της λαϊκής τέχνης των υφαντών και των παραδοσιακών ενδυμασιών, των αρχαιοελληνικών και βυζαντινών διακοσμητικών με τη σύγχρονη εποχή. Οι μαθητές/τριες διακρίνουν την χρήση των διακοσμητικών μοτίβων και τη σύνδεση τους με την επιχειρηματικότητα (εικ.1).

Κατόπιν γίνεται παρουσίαση μιας εκ των διεθνών πλατφορμών τύπου κοινωνικής δικτύωσης για πώληση προϊόντων⁵, [Society6](#) για γραφίστες και σχεδιαστές, όπου τους δίδεται η ευκαιρία να ανεβάσουν και να διαθέσουν τα διακοσμητικά τους σχέδια προς πώληση. Στην πλατφόρμα τα σχέδια τοποθετούνται αυτόματα σε ένα μεγάλο φάσμα προϊόντων από ψηφιακές εκτυπώσεις σε κάδρα έως είδη οικιακής χρήσης όπως, ρούχα, καλύμματα, σκεύη κουζίνας, κινητά, κ.α. Από τα κέρδη των πωλήσεων υπάρχει μικρό ποσοστό που δεσμεύεται από την πλατφόρμα και το υπόλοιπο δίδεται στον δημιουργό.

Οι μαθητές/τριες παρουσιάζουν σε όλη την τάξη τις εργασίες τους από την αρχική σύλληψη έως το τελικό μοτίβο και προτείνουν εφαρμογές σε χρηστικά αντικείμενα για τα δικά τους σχέδια.

⁴ Η οποιασδήποτε άλλης εταιρείας επιλέξει ο/η εκπαιδευτικός.

⁵ Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να διαλέξει οποιαδήποτε παρόμοια πλατφόρμα επιθυμεί.

2. Προέκταση της συγκεκριμένης δραστηριότητας μπορεί να είναι το τύπωμά σε μια κούπα ή σε ένα T-Shirt, ή ακόμα σε ένα αυτοκόλλητο για επένδυση τετραδίου ή κινητού ή tablet.

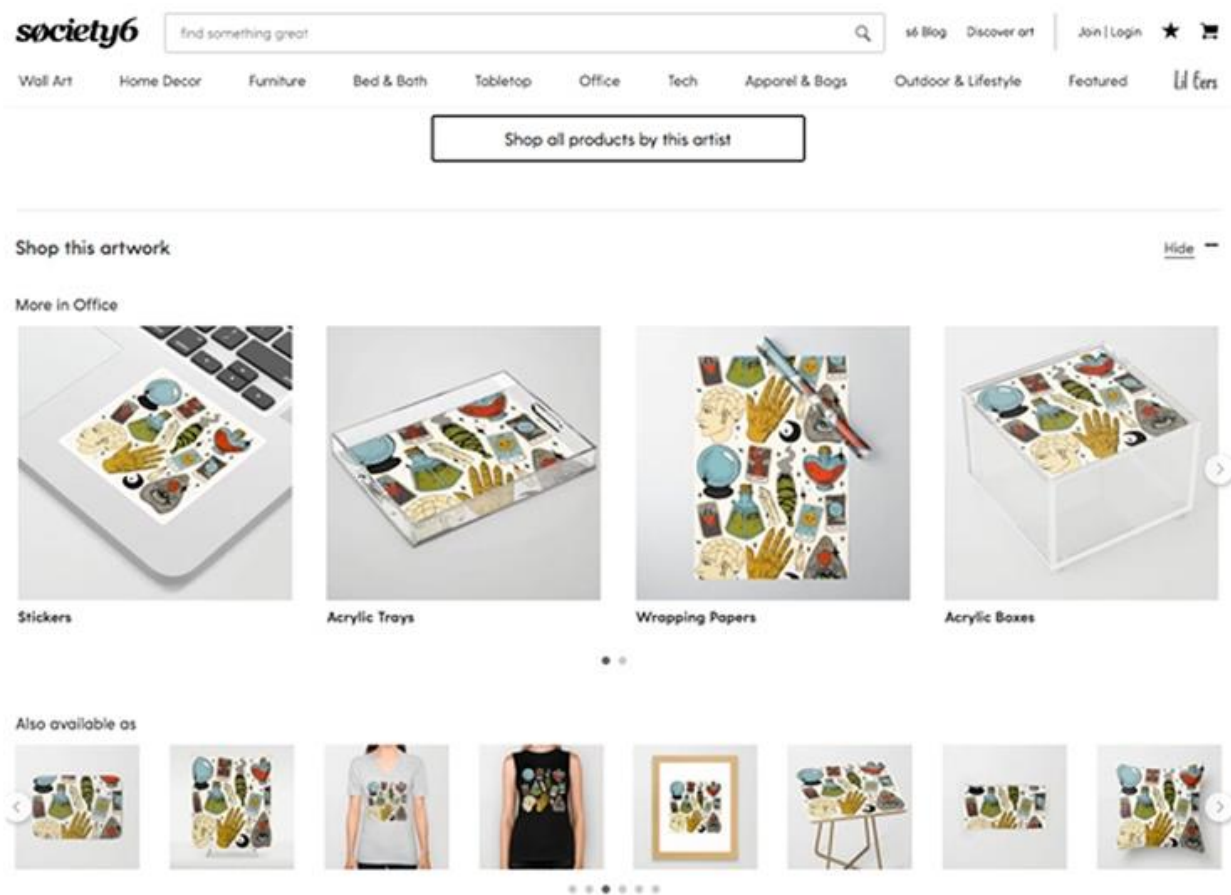
Ενδέχεται ο χρόνος των Μαθημάτων του προτεινόμενου εκπαιδευτικού σεναρίου να μην επαρκέσει. Ο/η εκπαιδευτικός προσαρμόζει το διδακτικό σενάριο ανάλογα με τους στόχους που θεωρεί ότι πρέπει να επιτευχθούν, λαμβάνοντας υπόψη τον κύκλο σπουδών στο οποίο βρίσκονται οι μαθητές/τριες του.

Εικόνα 10. Προϊόν εμπνευσμένο από τα αρχαία ελληνικά μοτίβα της ελληνικής φίρμας LOOM%

Εικόνα 11. Εφαρμογή μοτίβου σε προϊόντα

Εικόνα 12. Μια από τις πλατφόρμες για σχεδιαστές μοτίβων, η Society6

Βιβλιογραφία

Σιαπκίδης, Ν. & Τροβά, Β. 2000, Αρχές Σύνθεσης, Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήριο, Α' Τάξη 1ου κύκλου, Τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών, Αθήνα.

Πρακτικά Α' Συνεδρίου, 2002, «Εικαστική Παιδεία και Εφαρμοσμένες Τέχνες», Akto, Αθήνα, Παπασωτηρίου.

Karause J., 2004, Design basics Index, China, David&Charles Book

Dewey, J., 1934: Art as experience, Minton, Balch, New York.

Dufrenne, M., 1973: The Phenomenology of Aesthetic Experience, μτφρ. Ε. S. Casey, Northwestern University Press, Chicago.

Gombrich, E. H., 1989: Το χρονικό της τέχνης, μτφρ. Λ. Κάσδαγλη, ΜΙΕΤ, Αθήνα.

Kandinsky, W., 1981: Για το πνευματικό στην τέχνη, μτφρ. Μ. Παράσχης, Νεφέλη, Αθήνα.

Langer, S., 1953: Feeling and Form: A Theory of Art, Routledge & Kegan Paul, London.

Lefebvre, H., 2004: Rhythmanalysis: Space, Time, and Everyday Life, μτφρ. S. Elden & G. Moore, Continuum, London & New York.

Malpas, S., 2005: The Postmodern, Routledge, London & New York.

Millet, Y., 2009: «The Sensory Intention-Art, Motif, and Motivation: A Comparative Approach», Contemporary Aesthetics 7, www.contempaesthetics.org

Adam, John A., 2006. Mathematics in Nature: Modeling Patterns in the Natural World, Princeton.

Day, L.F., 1933, Pattern Design A Book For Students Treating In A Practical Way Of The Anatomy Planning And Evolution Of Repeated Ornament, B.T. Bashford LTD. London

Παράρτημα

Ο Αστερισμός της επανάληψης

Ορισμοί

επανάληψη η [epanálip̄si]:

η ενέργεια ή το αποτέλεσμα του επαναλαμβάνω: ~ μιας λέξης / μιας φράσης / μιας πράξης. ~ του ίδιου λάθους. ~ μιας θεατρικής παράστασης / κινηματογραφικής ή τηλεοπτικής προβολής / ενός αθλητικού αγώνα. Η. ~ ενός μελωδικού / ρυθμικού αποσπάσματος. (έκφρ.) κατ' ~, πολλές φορές⁶.

μοτίβο το [motíno]: στοιχείο ή θέμα καλλιτεχνικής δημιουργίας που συνήθως επαναλαμβάνεται: Μουσικό ~. διακοσμητικό ~. οτιδήποτε επαναλαμβάνεται συχνά.

ρυθμός ο [ríthmós]:

Η λέξη ρυθμός παράγεται από το ρήμα ρέω (ρους, ροή, ρευστό), που σημαίνει κινούμαι, προχωρώ, κυλάω.

1. η εναλλαγή ήχων κατά χρονικά διαστήματα που έχουν μεταξύ τους ανάλογη διάρκεια: *Εύθυμος / χαρούμενος ~. Σφύριζε ένα γνωστό ρυθμό.* || στην ποίηση, η εναλλαγή φθόγγων κατά κανονική τάξη: *Ιαμβικός ~.*
2. η εναλλαγή κινήσεων που έχουν μεταξύ τους ανάλογη διάρκεια: *Ο ~ ενός χορού. Χορεύει άχαρα· δεν έχει ρυθμό.*
3. (στις εικαστικές τέχνες) σύνολο γενικών χαρακτηριστικών που διαφοροποιεί τα έργα των δημιουργών ορισμένης εποχής ή τάσης από άλλα· (πρβ. *στιλ, τεχνοτροπία*): *Αρχιτεκτονικοί ρυθμοί. Νεοκλασικός / γοτθικός / βυζαντινός / ιωνικός / δωρικός ~. Ναός κορινθιακού ρυθμού.*

⁶ http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B7&dg=

1. Εισαγωγή

"I like things to be exactly the same over and over again"
Andy Warhol

Τα πάντα βασίζονται σε μια επανάληψη, άλλοτε επιθυμητή και άλλοτε αναγκαστική. Η καθημερινή ρουτίνα, ο τρόπος εργασίας, το εβδομαδιαίο πρόγραμμα. Όλα επαναλαμβάνονται, κι αν κάτι αλλάξει, ξεκινάει ένας νέος κύκλος επαναλήψεων. Το παράδοξο σε όλη αυτή την επαναληπτική διαδικασία που γίνεται συνήθεια είναι, ότι μπορεί να προκαλέσει ασφάλεια ή και εμβάθυνση στη γνώση ενός αντικειμένου, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να προκαλέσει αφόρητη κούραση ή και απόλυτη βαρεμάρα. Ο Samuel Becket αποκαλούσε τη συνήθεια ως «τη μέγιστη νέκρωση». Ο ρόλος της τέχνης λειτουργεί καταλυτικά στην συνήθεια, αλλάζοντας τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε και βιώνουμε την επανάληψη στην καθημερινότητα⁷.

Όλες οι μορφές τέχνης σε ορισμένες εκφάνσεις τους διακατέχονται από ρυθμική επανάληψη μοτίβων. Στη μουσική, ο ρυθμός αποτελεί το βασικό δομικό στοιχείο και συνδυάζεται με την επανάληψη των μουσικών φράσεων. Στην τέχνη του λόγου και ιδιαίτερα στην ποίηση εμφανίζεται με τη μετρική του στίχου και την ομοιοκαταληξία, ενώ στην ορχηστρική τέχνη εκφράζεται μέσω των επαναλαμβανόμενων κινήσεων με εναλλασσόμενη χρονική διάρκεια και ρυθμό.

Στις εικαστικές και εφαρμοσμένες τέχνες, η ρυθμική επανάληψη συνιστά το μοτίβο (Pattern), το οποίο δημιουργεί την εντύπωση της κίνησης. Στην αρχιτεκτονική, στη δομή των κτηρίων εμφανίζεται η επανάληψη διάταξης στοιχείων όπως τα παράθυρα, τα κάγκελα, οι κίονες, κ.α. που δίνουν την αίσθηση του ρυθμού. Στον κινηματογράφο, ο ρυθμός αφορά στην κίνηση της κάμερας και κυρίως στην ταχύτητα εναλλαγής των πλάνων, που δημιουργείται από το μοντάζ.

Συνοπτικά, με το ρυθμό και την επανάληψη, οργανώνονται και συντίθενται τα επιμέρους στοιχεία -ανάλογα με τη μορφή της τέχνης- χωροχρονικά και με διαφορετικές συμμετρίες. Η οργάνωση των επαναλαμβανόμενων στοιχείων (ήχοι, λέξεις, όγκοι, σχήματα, χρώματα, κ.α.) μεταδίδει ρυθμικές αξίες που απευθύνονται στη νόηση και το συναίσθημα του δέκτη.

⁷ <https://howlround.com/paradox-repetition>

2. Η επανάληψη στις τέχνες

Ενδεικτικά προτεινόμενοι σύνδεσμοι:

Μουσική:

Επαναλαμβανόμενες μουσικές φράσεις **Ostinato** :

Henri Mancini - "Peter Gunn Theme": <https://www.youtube.com/watch?v=oysMt8iL9UE>

Ingrid Michaelson – «Be OK»: <https://www.youtube.com/watch?v=vpMI8Qu5fsc>

The Verve – «Bitter Sweet Symphony»: <https://www.youtube.com/watch?v=1lyu1KKwC74>

Donna Summer, Giorgio Moroder – "I Feel Love": <https://www.youtube.com/watch?v=Nm-ISatLDG0>

Pentatonix – "Carol of the Bells": https://www.youtube.com/watch?v=WSUFzC6_fp8

Bobby McFerrin in search of chorus
<https://www.youtube.com/watch?v=ne6tB2KiZuk&t=18s>

Χορός:

Sylvie Guillem (dancer), Maurice Ravel (composer), Maurice Béjart (choreographer) – "Bolero": <https://www.youtube.com/watch?v=r30D3SW4OVw>

Ελληνικός παραδοσιακός χορός, Πελοπόννησος, Κλαματιανός:
https://www.youtube.com/watch?v=zWhpnwqT_9U

Ρώσικος παραδοσιακός χορός των μπαλέτων Μπεριοσκα:
https://www.youtube.com/watch?v=PeaXWshV3bM&list=RDPeaXWshV3bM&start_radio=1&t=146

Τσαϊκόφσκι, η λίμνη των Κύκνων, "Ο χορός των νεαρών κύκνων»:
<https://www.youtube.com/watch?v=0GsajWIF3ws>

Θέατρο:

Το ιαπωνικό θέατρο Noh⁸ όπου η ονομασία του σημαίνει ταλέντο και δεξιότητα, εμφανίστηκε τον 14ο αιώνα και αποτελεί τη παλαιότερη μορφή παραδοσιακού θεάτρου που παρέμεινε αναλλοίωτη στο χρόνο. Πρόκειται για μουσικό δράμα όπου η παραστάσεις του επαναλαμβάνονται με απόλυτη ακρίβεια από τον 14^ο αιώνα έως σήμερα. Το Noh όπως και βασιζέται στην ιδέα της 'kata'. Η 'kata' μια εθιμικού τύπου τελετουργική κινησιολογία, που μεταφέρεται από το δάσκαλο στο μαθητή με απόλυτη ακρίβεια σε κάθε λεπτομέρεια. Ως αποτέλεσμα όλες οι παραστάσεις μοιάζουν να επαναλαμβάνονται πανομοιότυπες από γενιά σε γενιά. Το ίδιο συμβαίνει κατά κάποιο τρόπο και με το κλασσικό μπαλέτο στο Δυτικό κόσμο όπως υποστηρίζει ο Ιάπωνας ηθοποιός και σκηνοθέτης [Yoshi Oida](#).

<https://www.youtube.com/watch?v=Ceg1reyICI8>

<https://www.youtube.com/watch?v=gsa2GpIWKKQ>

<http://theodoregrammatas.com/el/%CE%B8%CE%B5%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF-%CE%BD%CE%BF/>

⁸ http://www.glopod.org/iparc/?q=en/noh_performance/top

Κινηματογράφος:

Charlie Chaplin (Σενάριο, Σκηνοθεσία) – «Modern times»⁹:

<https://www.youtube.com/watch?v=HPSK4zZtzLI>

1930s Warner Brothers musicals - Busby Berkeley (Σκηνοθέτης και χορογράφος):

<https://www.youtube.com/watch?v=whJ0Nz94hIE>

Χάρολντ Ράμις (σκηνοθέτης), Ντάνι Ρούμπιν(σενάριο): [Η μέρα της Μαρμότας](#)

https://www.youtube.com/watch?v=aVqbilH_m9M

Sergei Eisenstein – «Battleship potemkin the odessa steps sequence»:

<https://www.youtube.com/watch?v=4xP-8r7tygo>

Godfrey Reggio (σκηνοθέτης), Francis Ford Coppolla (producer), Philip Glass (music) -

“Koyaanisqatsi”¹⁰ : <https://www.youtube.com/watch?v=jOIvJTUcrlE>

Φωτογραφία:

<http://www.photo.gr/know-how/patterns/>,

<https://expertphotography.com/tips-for-using-patterns-in-photography/>

<https://digital-photography-school.com/using-repetition-and-patterns-in-photography/>

Αρχιτεκτονική

<https://www.e-flux.com/journal/54/59858/repetition-compulsion-world-historical-rhythms-in-architecture/>

<http://www.zaha-hadid.com/people/zaha-hadid/>

<https://calatrava.com/projects.html?all=yes>

⁹ [https://en.wikipedia.org/wiki/Modern_Times_\(film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Modern_Times_(film))

¹⁰ <https://artic.gr/koyaanisqatsi/>

3. Η σύνθεση στις εφαρμοσμένες τέχνες

«Η σύνθεση, αποτελεί τη σύναψη των εσωτερικών λειτουργιών καθενός από τα μέρη του έργου.»

Wassily Kadinsky

Οι εφαρμοσμένες τέχνες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή. Συνδεδεμένες άρρηκτα με τις εικαστικές τέχνες και την εικαστική παιδεία, εμπεριέχουν με συνδυαστικό τρόπο όλες τις μορφές της τέχνης και της τεχνολογίας, ενώ μέσω της πρακτικής τους εφαρμογής στην καθημερινότητα, κατορθώνουν να ασκήσουν σημαντική επιρροή στη διαμόρφωση της αισθητικής του κοινού. Η εικαστική παιδεία, ως βασικός πυρήνας στη δομή της εκπαίδευσης των εφαρμοσμένων τεχνών, συμβάλλει τα μέγιστα στον τομέα της διαδικασίας της σύνθεσης των μορφικών στοιχείων. Η σύνθεση ενώνει ετερόκλητα στοιχεία όπως, τη γραμμή, το σχήμα, το επίπεδο, το χρώμα, τον όγκο, το χώρο και την υφή και τα οργανώνει σε μια οντότητα με συνοχή και πληρότητα σύμφωνα, με τις συνθετικές αρχές. Οι αρχές αυτές, οι οποίες έχουν ως σκοπό την διευθέτηση των μορφικών στοιχείων στο χώρο ή στο επίπεδο, αποτελούν επινοημένες συμβάσεις και είναι οι ακόλουθες:

η ισορροπία (συμμετρία, ασυμμετρία), η αντίθεση, η ιεραρχία, η κίνηση, η επανάληψη και το μοτίβο, ο ρυθμός, η ενότητα και η κλίμακα.

Στις εφαρμοσμένες τέχνες, η σύνθεση των επιμέρους στοιχείων μια αρχικής ιδέας για τη δημιουργία ενός προϊόντος, εξαρτάται κυρίως από δύο παράγοντες που διαμορφώνουν καθοριστικά την τελική του όψη: α) τη χρήση για την οποία προσδιορίζεται αυτό το προϊόν και β) το υλικό της κατασκευής του. Οι παράγοντες αυτοί διαφοροποιούν τις εφαρμοσμένες τέχνες από τις εικαστικές¹¹.

3.1. Η αρχή της επανάληψης

«Μια σύνθεση στηρίζεται στην αρχή της επανάληψης, όταν έχει έναν αριθμό στοιχείων με το ίδιο μέγεθος και σχήμα, και των οποίων η διάταξη είναι τακτική και ρυθμισμένη σε κανονικές αποστάσεις, (Σιαπκίδης & Τροβά, 2000) ¹².»

Η επανάληψη ως αρχή σύνθεσης συνδέεται άρρηκτα και με την αρχή του ρυθμού και του μοτίβου και συνιστάται η προσέγγιση της μελέτης τους από κοινού.

Ξεκινώντας από τον ρυθμό, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι διακατέχει συνολικά την ανθρώπινη ύπαρξη, εφόσον ενυπάρχει στις αυτόματες λειτουργίες του οργανισμού, ως καρδιακός παλμός, ως επαναλαμβανόμενη ανάσα, ως βηματισμός, κ.α. Συνδέεται δε με πολλούς και ποικίλους τομείς της ανθρώπινης απασχόλησης, όπως η αυτοματοποιημένη εργασία, ο αθλητισμός, οι τέχνες, κ.α. «Ο Ρυθμός ως συνθετική αρχή στις οπτικές τέχνες, αποτελεί τη ροή διαδοχικών επαναλαμβανόμενων στοιχείων, τα οποία επαναφέρονται σε διαστήματα εναρμονισμένα με «μια χρονική τάξη ή με κάποιο μέτρο» (Σιαπκίδης & Τροβά , σελ. 88).

¹¹ <https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/introduction-ap-arthistory/v/is-there-a-difference-between-art-and-craft-laura-morelli>

¹² Σιαπκίδης, Ν. & Τροβά, Β. (2000), Αρχές Σύνθεσης, Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήριο, Α' Τάξη 1^{ου} κύκλου, Τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών, Αθήνα.

3.2. Επαναλαμβανόμενα μοτίβα στις εικαστικές και εφαρμοσμένες τέχνες

Η επανάληψη βασικών μορφών, με ή χωρίς παραλλαγές στις λεπτομέρειες, παράγει διακοσμητικά μοτίβα τα οποία υπάρχουν παντού τόσο στη φύση όσο και στο ανθρώπινο τεχνολογικό περιβάλλον.

Στην τέχνη, τα μοτίβα βασίζονται στην επανάληψη γεωμετρικών σχημάτων ή άλλων σχεδιαστικών στοιχείων σε ποικίλους συνδυασμούς. Στον Ελλαδικό χώρο, εμφανίζονται στο πέρασμα των αιώνων: α) στην αρχαιότητα κυρίως ως διακοσμητικά στοιχεία σε αγγεία¹³, σε αρχαιοελληνικούς ναούς, σε κοσμήματα, κ.α., β) στο Βυζάντιο ως διακοσμητικά μοτίβα στις τοιχογραφίες των ναών, τα ψηφιδωτά (εικ.1), στα ξυλόγλυπτα τέμπλα, τα άμφια, κ.α., γ) στη νεότερη Ελλάδα στην λαϊκή τέχνη κυρίως στα υφαντά¹⁴ (εικ.2) και στα αντικείμενα καθημερινής χρήσης, και φτάνουν ως σήμερα να χρησιμοποιούνται στις εικαστικές και εφαρμοσμένες τέχνες, όπως στη γραφιστική, στο βιομηχανικό σχέδιο, στη διακόσμηση, κ.α., παρουσιάζοντας ένα τεράστιο φάσμα εφαρμογών.

Η χρήση των διακοσμητικών μοτίβων εμφανίζεται στη ιστορία τέχνης όλων των λαών παρουσιάζοντας ιδιαίτερη εξέλιξη με γεωμετρικές παραλλαγές στην ισλαμική τέχνη και αρχιτεκτονική. Μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα αποφεύγεται η χρήση των μοτίβων στις εικαστικές τέχνες, λόγω της σύνδεσής τους με τη διακόσμηση και τα χρηστικά αντικείμενα, με ορισμένους όμως καλλιτέχνες να τα εντάσσουν στο έργο τους, όπως ο Gustav Klimt (εικ.3), ενώ αντίστοιχα ανθεί το κίνημα Arts and Crafts, στον αντίποδα της βιομηχανικής επανάστασης με κύριο εκφραστή τον William Morris (εικ.4).

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα, εμφανίζονται δυναμικά στο προσκήνιο, ακολουθώντας μια τάση που υπαγόρευε την σύνδεση των αντικειμένων του καθημερινού βίου με τις εικαστικές τέχνες, διαμέσου σχολών όπως το BauHaus και των καλλιτεχνών που δίδαξαν εκεί, όπως ο Paul Klee (εικ.5), ο Walter Gropius, ο Johannes Itten, κ.α. Το 1970 εμφανίζεται το κίνημα Pattern and Decoration¹⁵ αλλά και μεμονωμένοι καλλιτέχνες που χρησιμοποιούν την επανάληψη στοιχείων στο έργο τους, όπως: ο Andy Warhol (εικ.6), η Όπη Ζούνη (εικ.7), ο Pavlos (Παύλος Διονυσόπουλος) (εικ.8), η Yagoi Kasuma (εικ. 9), κ.α.

Τέλος στη σύγχρονη τέχνη, τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα και οι ρυθμικές επαναλήψεις μορφικών στοιχείων είναι επίκαιρα και εμφανίζονται διαρκώς σε έργα καλλιτεχνών από όλο τον κόσμο.

¹³ <https://www.khanacademy.org/humanities/ancient-art-civilizations/greek-art/greek-pottery/v/dipylon-vase>

¹⁴ <http://www.cretanethnologymuseum.gr/imke/html/gr/222222.html>

¹⁵ <https://www.artsy.net/gene/pattern-and-decoration-movement>

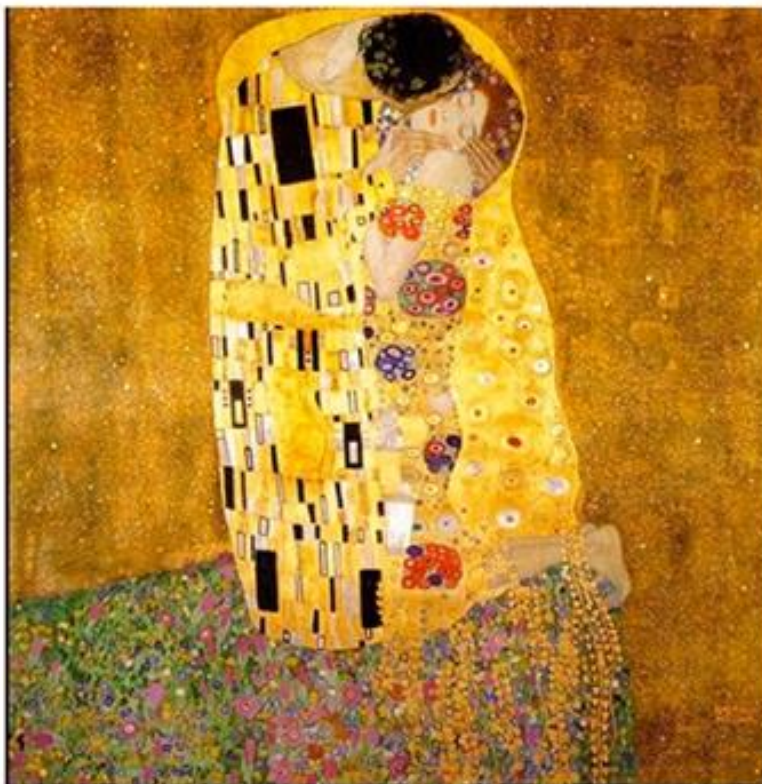
Εικόνα 1. Αυτοκράτειρα Θεοδώρα, Άγιος Βιτάλιος, Ρώμη, Ψηφιδωτό

Εικόνα 4. William Morris. Wallpaper Sample, Compton 323, c.1917

Εικόνα 2. Κιλίμι Καινούριο, 1910, Μουσείο Κρητικής εθνολογίας

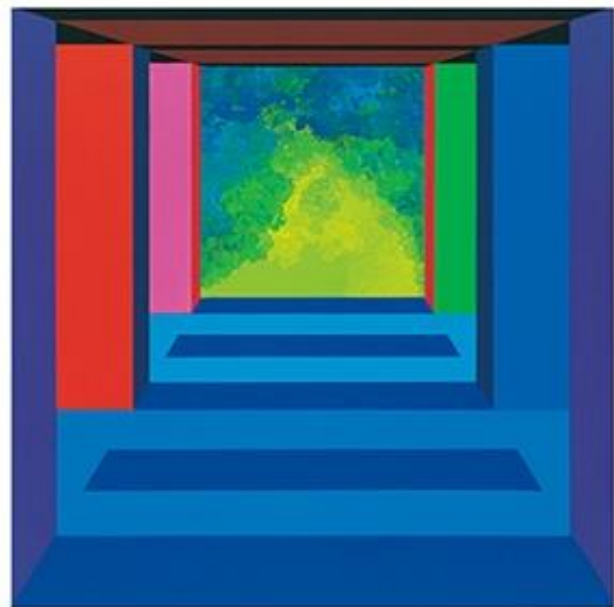
Εικόνα 3. Gustav Klimt, The kiss, 1907-1908

Εικόνα 5. Paul Klee, Battle scene from the comic fantastic opera 'The Seafarer' (1923)

Εικόνα 6. Andy Warhol, Marilyn set of 4

Εικόνα 7. Όνη Ζούνη, Symmetric Collonades

Εικόνα 8. Παύλος Διονυσόπουλος, Quatre chemises, Undated, Paper and plexiglass.

Εικόνα 9. Y. Kusama, Pumpkin, 2016

Το παρόν σενάριο περιλαμβάνεται στο επιμορφωτικό υλικό της εκπαίδευσης επιμορφωτών Β' επιπέδου ΤΠΕ στα ΠΑΚΕ (Συστάδα 7: Καλές Τέχνες), όπως αναπτύχθηκε/προσαρμόστηκε και αξιοποιήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και εφαρμογή των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδακτική πράξη (Επιμόρφωση Β' επιπέδου ΤΠΕ)», <http://e-pimorfosi.cti.gr>, του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», ΕΣΠΑ 2014-2020, με τελικό δικαιούχο το ΙΤΥΕ «Διόφαντος».

Το επιμορφωτικό υλικό αποτελεί ιδιοκτησία του ΥΠΑΙΘ και καλύπτεται από την ισχύουσα νομοθεσία για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών. Διατέθηκε μέσω της ειδικής πλατφόρμας ηλεκτρονικής μάθησης της παραπάνω Πράξης (mooodle), ενώ την ευθύνη ανάπτυξής του είχε συγγραφική ομάδα εξειδικευμένων εκπαιδευτικών, με επιστημονικό υπεύθυνο τον κ. Σπύρο Παπαδόπουλο, Καθηγητή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών και συμμετέχοντες τους: Ζαφειρία Αθανασοπούλου, Εικαστικό, Μέλος ΕΕΠ, ΑΠΘ, Γιώργο Καλαούζη, Ηλεκτρολόγο Μηχ. & Μηχανικό Η/Υ, Μέλος ΕΔΙΠ, ΠΘ, Μαρία Λούκου, Εικαστικό, Καθηγήτρια ΜΕ, ΠΕ08, Σοφία Μώραλη, Ηθοποιό, Νηπιαγωγό ΠΕ60, Δώρα Παναγοπούλου, Μουσικό, Καθηγήτρια ΜΕ, ΠΕ79, Tim Ward, Καθ. ACG-Deree, στο πλαίσιο της ανάπτυξης επιμορφωτικού υλικού για την εκπαίδευση επιμορφωτών Β' επιπέδου ΤΠΕ.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

